

**МУЗЕЇ АРХЕОЛОГІЇ ТА ЕТНОГРАФІЇ ПРИ ВОЛИНСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ:
ІСТОРІЯ, ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЙ ТА ЕКСПОЗИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ**

З. М. Кучинко

Волинський національний університет імені Лесі Українки

С. В. Чибирак

Волинський національний університет імені Лесі Українки

chibirak.svitlana@vnu.edu.ua, ORCID ID 0000-0002-5580-7210

Мета дослідження. Розглянути діяльність двох університетських музеїв – Музею археології та Музею етнографії Волині та Полісся, що діють на факультеті історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки. Проаналізувати передумови їх створення і виділяються основні етапи розвитку. Зосередити увагу на ініціаторах створення цих музеїв. Відзначити внесок завідувачів в розвиток Музею археології.

Методологія дослідження базується на порівняльному вивченні основних напрямів досліджень та виявленні особливостей фондової та експозиційно-виставкової роботи музеїв археології та етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше виокремлено причини трьох змін розташування Музею археології, було виділено передумови, які спонукали провести реекспозиції в цих музеях. Доповнено інформацію про шляхи поповнення фондів зібрань музеїв археології та етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Висновки. Виділено характерні особливості побудови експозицій цих музеїв, зумовлені специфікою використання їх приміщень в якості аудиторного фонду закладу вищої освіти. Наведено класифікацію пам'яток, які умовно об'єднані в групи. Охарактеризовані фондові групи і особливості виставкової діяльності обох музеїв. Окреслені перспективи подальшого розвитку музеїв досліджуваного закладу вищої освіти.

Ключові слова: музей, археологія, етнографія, музейний предмет, фонди, експозиція.

Цель исследования. Рассмотреть деятельность двух университетских музеев – Музея археологии и Музея этнографии Волини и Полесья, действующих на факультете истории, политологии и национальной безопасности Волинского национального университета имени Леси Украинки. Проанализировать предпосылки их создания и выделяются основные этапы развития. Внимание сосредоточено на инициаторах создания музеев. Отметить вклад заведующих в развитие Музея археологии.

Методология исследования базируется на сравнительном изучении основных направлений исследований и выявлении особенностей фондовой и экспозиционно-выставочной работы музеев археологии и этнографии Волини и Полесья при Волинском национальном университете имени Леси Украинки.

Научная новизна заключается в том, что впервые названы причины трех смен расположения Музея археологии, было выделено предпосылки, которые побудили провести реекспозицию в этих музеях. Дополнено информацию о путях пополнения фондовых собраний музеев археологии и этнографии Волини и Полесья при Волинском национальном университете имени Леси Украинки.

Выводы. Выделены характерные особенности построения экспозиций музеев, обусловленные спецификой использования помещений в качестве аудиторного фонда учреждения высшего образования. Приведена классификация памятников, которые условно объединены в группы. Охарактеризованы фондовые группы и особенности выставочной деятельности обоих музеев. Обозначены перспективы дальнейшего развития музеев исследуемого учреждения высшего образования.

Ключевые слова: музей, археология, этнография, музейный предмет, фонды, экспозиция.

Purpose of the study. The publication considers the activities of two university museums – the Museum of Archeology and the Museum of Ethnography of Volyn and Polissya which operating at the Faculty of History, Political Science and National Security at the Lesya Ukrainka Volyn National University. The preconditions of their creation are analyzed and the main stages of development are singled out. Attention is focused on the initiators of the research museums. The contribution of the heads in development of the Museum of Archeology and the main directions of their work are highlighted.

The research methodology is based on a comparative study of the main directions of the research were the peculiarities of the fund and exposition-exhibition work of the Museum of Archeology and the Museum of Ethnography of Volyn and Polissya at the Lesya Ukrainka Volyn National University.

The scientific novelty. Scientific novelty lies in the fact that the first named to the reasons for three changes in the location of the Museum of Archeology. The preconditions that prompted re-expositions in these museums are highlighted. The ways of replenishment of the fund collections of the Museum of Archeology and the Museum of Ethnography of Volyn and Polissya at the Lesya Ukrainka Volyn National University are singled out.

Findings. The characteristic features of the construction of the expositions of these museums, which are due to the specifics of the use of their premises as the auditorium fund of the university were highlighted. The classification of monuments, which can be conditionally combined into groups, is given. The fund groups of both museums are characterized. Prospects for further development of the studied university museums are outlined.

Key words: museum, archaeology, ethnography, museum object, funds, exposition.

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки є п'ять музеїв, два з яких діють на факультеті історії, політології та національної безпеки – це Музей археології та Музей етнографії Волині та Полісся. Історія цих музейних установ тісно пов'язана, адже із кабінету етнографії, що існував при Музеї археології постав Музей етнографії.

Варто зазначити, що Музей археології є найстарішим в університеті. На шляху його становлення умовно можна виділити три основні етапи. На першому – це була кімната-музей, на другому – музей класичного зразку і на третьому – музей археології навчального профілю. Восени 1975 року кімната була виділена й художниками з педагогічного факультету розпочато її оформлення. За ескізами волинського археолога Михайла Кучинка вони намалювали на самотужки виготовлених фанерних щитах ілюстрації до археології кам'яного, мідно-бронзового, ранньозалізного та слов'яно-руського періодів Волині. Щити були розвішені на стінах над вітринами з відповідними артефактами. Нарешті 9 березня 1977 року в присутності ректора Луцького педінституту Михайла Касьяненка, секретаря парткому Нестора Бурчака та декана історичного факультету Мар'яна Куликівського відбулося відкриття першої на Волині кімнати-музею археології.

Музей став популярним серед широкого загалу і завдяки цьому досить швидко поповнювався унікальними старожитностями, які дарували його прихильники. З часом назбиралося чимало матеріалів, які вже не вміщувалися в невеликій кімнаті, і тому частину з них довелося передати у Волинський краєзнавчий музей. Та і зовнішній вигляд експозиції, яка розміщувалась у непристосованих для цього вітринах, тобто магазинних стелажах, не відповідав

статусу музею. На це звертали увагу і фахівці музейної справи. Отже, треба було шукати нове приміщення для музею. І воно було знайдене завдяки добрій волі керівництва педінституту. Розпочалось „переселення” музею.

Перший етап функціонування Музею археології завершився. Це був лише його старт у майбутнє. Попри досить скромний вигляд кімнати-музею, він став тією основою, на якій розвинувся нинішній унікальний для Волині заклад – Музей археології.

Новий етап становлення музею, як класичного закладу, припадає на 1984 рік, коли за наказом тодішнього ректора Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки Нестора Бурчака його перемістили в адміністративний корпус по вул. Радянській 86 (нині Винниченка 30), виділивши велику аудиторію з двома дверима, які служили для входу і виходу відвідувачів. Для експонатів в майстерні педінституту були виготовлені спеціальні вітрини з підсвіткою та велика електрифікована карта „Археологічні пам’ятки Волині” і діорама „Стоянка первісних мисливців”, що давала уявлення про життя палеолітичних людей, а також засклений саркофаг, в якому знаходився кістяк жінки з автентичними прикрасами з поховання ранньозалізного віку, виявленого на могильнику в с. Рованці Луцького району. Доповнював експозицію великий макет давньоруського городища X–XI ст. з мініатюрними спорудами: боярським теремом, житлами та господарськими будівлями, відкритими в 1977–1989 роках експедицією Луцького педінституту в с. Городище Друге Луцького району.

Для експозиції замовили художньо оформлені настінні банери, на яких образно висвітлені археологічні періоди Волині від кам’яного віку до Волинсько-Галицької Русі. Ці додаткові наочності дуже вдало доповнили археологічні артефакти, розташовані у вітринах.

Оновлену експозицію було відкрито для відвідувачів у вересні 1984 року. Як свідчать записи в Книзі відгуків від жовтня 1984 до грудня 1993 року, його відвідало майже п’ять тисяч осіб. Найбільший відсоток відвідувачів становили школярі та студенти, а також в музеї побували педагоги, науковці, військовослужбовці, медпрацівники та інші категорії населення.

Експозиція музею продовжувала удосконалюватись як з наукового, так і з просвітницького аспекту, особливо з наукового. Зауважимо, що про доволі високий імідж Музею археології свідчать відвідування його знаними в Україні і Європі археологами, які дали йому високу оцінку. Зокрема, свої позитивні відгуки про експозицію залишили академік Дмитро Телегін – один з авторів підручника для студентів „Археологія України”, член-кореспондент НАН України Олександр Моця, доктори історичних наук Денис Козак, і Борис Магомедов, і Рада Михайлова з Києва, кандидат наук Вітольд Ауліх, наукові співробітники Віталій Конопля та Василь Опрыск зі Львова. Так, Дмитро Телегін, відвідавши Музей археології 25.04.1989 р., записав: „З задоволенням оглянув експозицію музею. Вдало підібрані експонати, охоплено всі періоди. Бажаю успіхів у розширенні музею!” [3, с. 85]. А Олександр Петрович Моця зауважив: „Музей, створений М. М. Кучинком викликає дуже приємне враження. Крім наукової інформації, експозиція побудована в плані практичної підготовки студентів-істориків. Хочеться подякувати авторові експозиції за нелегку працю по створенню такої роботи” [3, с. 29]. Добрий відгук залишив Денис Козак, науковий співробітник Інституту археології НАН України: „Без сумніву, наявність такого музею з глибокою продуманою експозицією буде поштовхом до ще активнішого дослідження давньої історії Волині – колиски східного слов’янства” [3, с. 36]. А ось Рада Михайлова зауважила, що „експозиція музею справляє добре враження, правильна з боку методології викладання історії. Можна тільки мріяти, щоб у кожному педінституті був такий музей” [3, с. 76].

Доки історичний факультет знаходився в адміністративному корпусі педінституту, музей був тісно пов’язаний з студентами-істориками. Проте, у вересні 1991 року факультет перейшов у нове приміщення по вул. Шопена 24 – колишній Будинок політосвіти обкому компартії, яке звільнилося після розвалу СРСР. За цих умов Музей археології мимоволі відірвався від історичного факультету. Правда, екскурсії для студентів та учнів міста Луцька зрідка проводив у вільний від лекцій час доцент Михайло Кучинко, що засвідчують записи в Книзі відгуків за період від 19 лютого 1992 по 29 березня 1993 року.

Тим часом деканат педагогічного факультету, у підпорядкуванні якого знаходився музей, вимагав звільнення приміщення для облаштування в ньому своєї лекційної аудиторії. Вимогу довелося задовольнити, але при цьому музей зіткнувся з проблемою, суть якої полягала в тому, що, по-перше, демонтаж експозиції був по-суті, її руйнуванням, а по-друге, в корпусі по вул. Шопена не було вільного приміщення необхідної площі. Тому після виселення музею з корпусу по вул. Винниченка проблема з його облаштуванням довгий час не вирішувалась. Перевезені вітрини і експонати довелося тимчасово розмістити в підвалі та коридорі. Великий макет давньоруського городища подарували школі села Городище Друге, де відкрився Музей історії села. Засклений саркофаг з похованням ранньозалізного віку віддали до фондів Волинського краєзнавчого музею.

Подальша доля музею була пов'язана з новим, уже третім, місцем його розташування в корпусі історичного факультету по вул. Шопена 24. Із створенням у 1993 році на базі Луцького педагогічного інституту Волинського державного університету була відкрита перша на Волині кафедра археології та джерелознавства. Установче засідання новоствореної кафедри відбулося 1 лютого 1994 року за участю декана історичного факультету Євгена Франчука і його заступників Оксани Карліної та Йосипа Кондратика. Одним із головних рішень засідання стало обрання завідувачем кафедри, професора Михайла Кучинка. На нову кафедру поклалися завдання забезпечення проведення археологічної, історико-краєзнавчої та музейно-архівної практик студентів історичного факультету [2, с. 27].

З'явилися сподівання, що створення кафедри археології позитивно вплине на подальшу долю Музею археології, адже він по своїй суті відповідав навчальному і науковому напрямку її діяльності. Отож, від самого початку функціонування кафедри її завідувач доклав чимало зусиль для відновлення музею, але зустрівся з несподіваними труднощами. Для розміщення експозиції деканат факультету зміг виділити на четвертому поверсі корпусу лише одну аудиторію площею 48 кв. м і то з умовою, що в ній проходитимуть практичні заняття студентів. З уваги на те, що частина вітрин не поміщалась в аудиторії, їх поставили в коридорі. Формування нової експозиції забрало досить багато часу, адже фактично довелося знову створювати експозицію музею.

Паралельно в суміжній аудиторії розпочався процес формування кабінету етнографії та спеціальних історичних дисциплін. Важливу роботу з його оформлення виконували доценти Геннадій Бондаренко та Алла Дмитренко, які читали ці дисципліни. Загалом же, зі створенням кафедри при ній виникла своя інфраструктура, а саме: оновлений Музей археології (1994 р.), кабінет етнографії та спеціальних історичних дисциплін (1996 р.), археологічна (1996 р.) та етнографічна (2003 р.) лабораторії [2, с. 27]. Крім того, в підвалі навчального корпусу було обладнане приміщення для зберігання музейних предметів.

За умов, коли в Музеї археології регулярно проводились семінарські заняття, функціонування його на громадських засадах ставало дедалі проблемніше. Кількість відвідувачів музею зменшилась, особливо, школярів. Але найгіршим було те, що і музей, і кабінет вважалися просто навчальними аудиторіями. Ключі від них знаходились на вахті, на першому поверсі, і чергові видавали їх викладачам, які проводили там заняття. Звичайно ж, жодної відповідальності за музейні експонати ніхто не ніс. І наслідки цього не забарилися. Спочатку з кабінету етнографії та спеціальних історичних дисциплін пропала колекція рідкісних срібних монет, а далі – з Музею археології зник унікальний бронзовий хрест-енколпійон XIII ст., скіфський кинджал IV ст. до н.е., шліфувана кам'яна бойова сокира доби бронзи та низка інших артефактів. Зрозуміло, що знайти їх не вдалося, і для науки вони зникли назавжди.

Археологічна колекція, яка з великими труднощами збиралися ентузіастами впродовж багатьох років, стала на межі зникнення, а музей на грані закриття. Щоб запобігти цьому, завідувач кафедри професор Михайло Кучинко написав подання на ім'я ректора університету Івана Олексюка про виділення ставки завідувача музею. Прохання було задоволене і в 2003 р. Першим офіційним завідувачем музею став відомий археолог, кандидат історичних наук Григорій Охріменко, який сумлінно виконував обов'язки впродовж 2003-2004 років. Вже 14 жовтня 2003 р. ним було розпочато ведення Книги обліку музейних предметів, щоб запобігти їхній втраті.

З травня 2004 по вересень 2005 року завідувачем Музею археології була Валентина Петрович. З її ініціативи 30 березня 2005 року, Управлінням освіти та науки Волинської обласної державної адміністрації музей був зареєстрований як підрозділ Волинського державного університету імені Лесі Українки. Це забезпечило йому стабільність і подальший розвиток. Попри те, що в обох кімнатах з експонатами проходило навчання студентів, у вільний від заняття час проводились екскурсії. З вересня 2005 по лютий 2013 року завідувачем Музею археології була Тетяна Яцечко.

Багаторічна діяльність Музею археології була належно оцінена. Наказом Міністра освіти і науки України від 10 лютого 2010 року йому було присвоєно звання „Зразковий музей”. В дипломі зазначено, що цього звання він удостоєний „ за вагомий внесок у справу виховання учнівської та студентської молоді, збереження історичної спадщини українського народу та музейного фонду України, пропаганди пам’яток історії, культури і природи”.

Зрозуміло, що статус університетського та ще й зразкового, підніс престиж Музею археології в очах громадськості, представники якої всіляко сприяли його поповненню. Так, випускник історичного факультету, краєзнавець Геннадій Гулько в 2011 році подарував Музею колекцію бронзових і залізних фібул вельбарської культури III–IV ст. В 2012 році аспірант Юрій Жук передав значну кількість срібних римських денаріїв II–III ст., а професор Михайло Кучинко – свою колекцію срібних і мідних монет західноєвропейських держав XVI–XVIII ст.

У лютому 2013 року завідувачем Музею археології стала Зоряна Кучинко. Від часу побудови корпусу жодних ремонтних робіт (була лише побілка коридору) не проводилось і штукатурка на стінах потріскалась, стеля почорніла, місцями відпала. Отже, передусім треба було зробити капітальний ремонт як в аудиторіях, так і в коридорі. Деканат історичного факультету поставився до цього з розумінням. Незважаючи на фінансову скруту, декан Анатолій Шваб зумів знайти необхідні кошти і зробити не лише ремонт стін, а й замінити вікна, встановити нові світильники в аудиторіях та підвісну стелю в коридорі. Отож після кількомісячного ремонту приміщення набуло естетичного вигляду.

На долю нової завідувачки музею випала величезна робота по реорганізації експозиції. Останню вдалося створити і завдяки новим надходженням від волинських краєзнавців.

Експозицію розширили, вивільнивши матеріали з кабінету етнографії та спеціальних історичних дисциплін, а етнографічні предмети перенесли у новостворений Музей етнографії Волині і Полісся. Завдяки проведеній роботі Музей археології набув абсолютно нового вигляду. До аудиторії площею 48 квадратних метрів, де і до ремонту розміщувались археологічні знахідки, додалась ще одна, площею 45 кв. м., де до того був кабінет етнографії та спеціальних історичних дисциплін. Це дозволило розширити музейну експозицію. Якщо в попередній аудиторії вона закінчувалась давньоруським періодом, то в додатковій аудиторії була продовжена до пізнього середньовіччя і ранньомодерного часу – від XIV по XVIII ст. з тематичними розділами: козацьких старожитностей, господарства і побуту середньовічних волинян, а також нумізматики і сфрагістики. Завершує виставку артефактів стенд „Методика археологічних досліджень” – логічний для музею навчального закладу.

Рационально використана була й площа коридору, на стінах якого розміщені портрети археологів-дослідників Волині, світлини з зображенням процесу розкопок місцевих пам’яток силами студентів, виставка основних наукових праць викладачів-археологів університету, присвячених дослідженню волинських старожитностей та інша цікава інформація про музей.

За сорокарічний період існування музею накопичено близько 2 тисяч предметів (етнографічні експонати не беруться до уваги), більшість з яких здобуті під час розкопок і розвідок на пам’ятках області [4]. Археологічні артефакти представлені цілими і фрагментарними виробами з глини, каменю, кістки, заліза та кольорових металів. Серед загалу виділяються знаряддя праці, пов’язані з полюванням, рибальством, землеробством, а також окремими ремеслами: гончарним, металургійно-ковальським, ювелірним, деревообробним, косторізним і склоробним. Це речі, які пов’язані з побутом мешканців краю: начиння, елементи одягу, взуття і підківки, аксесуари; торгівлю: вагові гирьки, пломби, монети; військовою справою: мечі, шабля, алебарда, сокири, списи, стріли, шпори, стремена і вудила. Показовою є

збірка особистих предметів християнського культу: натільні хрестики, іконки, медальйони, а також окремі предмети язичництва у вигляді різних амулетів-оберегів.

У сформованій на сьогодні колекції знахідок переважають місцеві вироби, однак є також імпорتنі: давні римські та середньовічні монети європейських та інших країн, знайдені на території Волині. Монетна колекція викликає інтерес у нумізматів Волині, особливо, молодих відвідувачів.

При формуванні експозиції враховано досвід музеїв археології України і застосовано таку періодизацію. Для первісного суспільства: вік каменю (близько 40–4 тис. років до н.е.), доба міді-бронзи (4–2 тис. до н.е.), ранньозалізний вік (1 тис. до н.е.). Періоду середніх віків відповідають основні етапи розвитку українських земель як складової частини євро простору: раннє середньовіччя (середина 5–9 ст. н.е.), класичне (9 – середина 14 ст.) і пізнє (середина 14 – кінець 15 ст.). Ранньомодерного часу (16–18 ст.) відповідає період Козаччини. Створення сучасної експозиції стало можливим завдяки набутому за багато років його існування досвіду, у тому числі трьох разова перебудова експозиції й врахування відгуків музейних відвідувачів.

Історію ж Музею етнографії Волині та Полісся умовно можна поділити на два етапи: перший – домусейний, формування збірки та існування кабінету етнографії Волині та Полісся, та другий – створення самостійного музею. У 1994 році з ініціативи Михайла Кучинка та Алли Дмитренко активно розпочався збір етнографічних пам'яток. А уже в 1996 р. було створено Кабінет етнографії Волині та Полісся при кафедрі археології та джерелознавства Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серед перших експонатів були свитка, вироби з кераміки (горщики, глечики) та металу (праски), солом'яники, ткани та вишиті рушники і сорочки. У 2002–2008 роках Кабінет етнографії Волині та Полісся діяв у складі Музею археології, який і так мав проблему з експозиційною площею, тому пам'яткам традиційно-побутової культури було відведено один з кутків у аудиторії, де представлялась козацька доба. Така незначна площа була недостатньою для демонстрації матеріальної культури українців, проте Алла Дмитренко намагалась максимально використати її під час викладання курсу «Етнографія України». Окрім показу етнографічних предметів вона застосовувала методи відтворення окремих обрядів чи їх елементів студентами. Так, вони мали змогу взяти участь у Троєцьких обрядах, зокрема „Водіння Куста”, повиншувати викладачів під час зимового циклу свят та ін.

Гостра потреба в більшій експозиційній площі та фондовому приміщенні з розумінням була сприйнята завідувачкою кафедри документознавства і музейної справи Світланою Гаврилюк. Завдяки її клопотанням перед ректоратом, у 2008 році Кабінет етнографії Волині та Полісся був перетворений у самостійний музей із сучасною назвою. Для експозиції новоствореного музею було надано аудиторію (нині 303). Зазначмо, що її не було виведено з аудиторного фонду факультету, а залишено для проведення навчальних та практичних занять студентам спеціальності „Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури” (з 2015 р. „Музеєзнавство, пам'яткознавство”). Крім того, було виділено приміщення під етнографічну лабораторію (кабінет 405), де також були розміщено фонди музею.

З 2008 р. на кафедрі документознавства і музейної справи й до тепер працює Алла Дмитренко (з 28.05.2020 р. кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності). Згідно з наказом про створення Музею етнографії Волині та Полісся при Волинському (з 2012 по 2020 роки – Східноєвропейському) національному університеті імені Лесі Українки від 18 листопада 2008 р. призначено відповідальною (на громадських засадах) за музей Аллу Дмитренко.

У грудні 2010 р. Музей етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки Управлінням освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації був зареєстрований. Офіційне оформлення посприяло зростанню фондів музею, збільшилась кількість виставок та екскурсій.

У 2011–2017 роках до штатного розпису університету було введено посаду завідувача музею, яким стала Світлана Чибирак. Це стало новим етапом у розвитку музею, дозволило систематично та фахово проводити наукову роботу в музеї, облікувати музейну збірку,

проводити культурно-освітні заходи та популяризувати традиційно-побутову культуру українців широкому загалу.

Варто зазначити, що ще у 2008 році створено експозицію Музею етнографії Волині та Полісся та започатковано щорічну етнографічну виставку „На ниточці родоvodu”, що репрезентує фонди музею. Серед виставок, зорганізованих за час існування музею, варто виокремити найбільші та значущі для суспільства – „З бабусиної скрині” (демонструвалися одяг і декоративні тканини), „Човник швидко-швидко, а за човником пісня й нитка” (присвячені майстрині художнього ткацтва З. Дейні), „Етнографічне літо” (висвітлює участь студентів у польових етнографічних експедиціях та виробничих практиках), а також звітні фотовиставки та виставки нових надходжень.

Етнографічні предмети неодноразово використовуються під час спільних виставкових проєктів університетського музею та Волинського краєзнавчого музею – „Віконце в дитинство”, „Волинське Полісся”, „Нелегка ноша або Все своє ношу з собою”, „Традиційні чоловічі сорочки волинян і поліщуків” та ін. [5].

У 2018 р. структурною одиницею музею став Кабінет спеціальних історичних дисциплін та етнографії, що сформовано з чотирьох тематичних розділів – „Геральдика”, „Фалеристика”, „Гроші”, „Етнографія”. У кожному розділі у рамках на стінах, вітринах, стелажах, подіумах виставлено відповідно герби районів Волинської області, значки, ордени, пам’ятні знаки, копійки та паперові гроші різних країн та історичних періодів, етнографічна частина – представлена виставкою рушників та допоміжними матеріалами, що зображують використання рушників у побуті, календарній та сімейній обрядовості українців.

Триває процес формування Архіву Музею етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки, у який увійшли польові матеріали з різних аспектів традиційно-побутової культури українців, зібрані у ході експедицій та виробничих практик у Шацький (2008, 2009 та 2013 роки), Камінь-Каширський (2010 та 2014 роки), Ратнівський (2011 рік) райони Волинської обл., а також одноденних поїздок до майстрів.

Під час поїздок „у поле” відбувався й збір експонатів для музею. Найбільш успішною для поповнення фондів Музею етнографії Волині та Полісся етнографічними пам’ятками була Ратнівська експедиція 2011 р. У результаті її проведення збірка музею збагатилася на тридцять рідкісних та цінних предметів традиційно-побутової культури поліщуків. Серед масиву всіх зібраних речей варто виокремити „сернегу” – традиційний осінньо-зимовий верхній одяг українців. Колекція одягу також збагатилася на два унікальні фартушки. Їх цінність полягає у особливому декорунанні. Так, один з них орнаментований за допомогою техніки аплікації, яку використовували при створенні костюму для дівчат, що йшли свашками на весілля. Аплікований костюм свашки був характерний лише для Ратнівського району Волинської обл. Другий фартушок виконаний давньою технікою занизування. Крім того, суттєво доповнилась дерев’яна колекція музей. До її складу увійшли такі унікальні речі, як соха із залізним наконечником, якою ще до середини ХХ ст. на Ратнівщині обробляли ґрунт, ярмо, яке використовували для запрягання корів, жлукто, хлібна діжка, яку українці, окрім прямого призначення, наділяли також магічними властивостями – щоб зупинити грозу її виносили на вулицю, гарнець, жорна, ступа з товкачем, маточник, який використовували для вилову матки та поселенню її у новий вулик [1]. Окрім того, було записано близько 100 годин аудіозаписів, проводилась фотофіксація різноманітних предметів побуту.

На сьогодні у фондах музею більше двох з половиною тисяч одиниць зберігання, які умовно об’єднані у кілька груп: 1) тканини інтер’єрного призначення (рушники, скатертини, простирадла, наволочки, серветки, доріжки, вишиті картини); 2) одяг (сорочки, безрукавки, фартухи, спідниці, штани, взуття, головні убори, пояси та ін.); 3) кераміка (миски, макітри, друшляк, горщики, глеки, глечики, збанки, гладишки), баньки (пушки), двійнята, дитячі іграшки – свистунці, мініатюрні посудинки); 4) дерево (предмети побуту і знаряддя праці); 5) плетіння (ємності для зберігання зерна, кошики, миски, прикраси тощо); 6) метал (металеві праски, знаряддя праці).

При музеї діє етнографічна лабораторія, яка є навчальною базою підготовки студентів спеціальності „Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури”. На базі музею проходить вивчення нормативних курсів, удосконалюються фахові компетентності студентів спеціальності „Музеєзнавство, пам'яткознавство” (проводиться наукова атрибуція предметів, створюються виставки, готуються тексти екскурсій, проводяться культурно-освітні заходи тощо), виконуються курсові та магістерські роботи.

Фондові матеріали та архів польових записів є джерельною базою науковці, дослідники краю, слухачів секцій Волинської обласної Малої академії наук. Студенти спеціальностей „Музеєзнавство, пам'яткознавство”, „Середня освіта. Історія” та „Історія та археологія” проходять на базі музею навчальні та виробничі практики.

Як бачимо, Музей археології та Музей етнографії при Волинському національному університеті імені Лесі Українки, що діють на факультеті історії, політології та національної безпеки, мають укомплектовані фондові збірки, на основі яких проводиться експозиційна та виставкова робота. Музейні предмети використовуються як допоміжний навчальний матеріал для опанування окремих дисциплін. Зазначені музеї стали основними базами навчальних та виробничих практик, які дозволяють студентам спеціальностей 014 „Середня освіта. Історія”, 032 „Історія та археологія”, 027 „Музеєзнавство, пам'яткознавство” сформувати професійні компетенції.

Література

1. Інвентарна книга Музею етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки (2011 р. по 2020 р.). Офіційна документація музею. 202 с.
2. Історичному – 60. Ювілейний літопис. Луцьк, 2006. 35 с.
3. Книга відгуків відвідувачів Музею археології . № 1. Фонди Музею археології СНУ ім. Лесі Українки. 1979–2005/22. 104 с.
4. Книга надходжень Музею археології. Фонди Музею археології СНУ ім. Лесі Українки. 2003. 78 с.
5. Чибирак С., Мірошніченко-Гусак Л. Спільні виставкові проекти Волинського краєзнавчого музею та Музею етнографії Волині та Полісся як один із способів популяризації фондової збірки. *Другий Всеукраїнський Музейний Форум*. Матеріали науково-практичної конференції / В загальній редакції Л. О. Гріффена. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 257–259.
- 6.

References

1. Inventarna knyha Muzeju etnografiji Volyni ta Polissya pry Volynskomu natsionalnomu universyteti imeni Lesi Ukrayinky (2011 r. po 2020 r.) [Inventory book of the Museum of Ethnography of Volyn and Polissya at the Lesya Ukrainka Volyn National University (2011 to 2020)] (in Ukraine). Ofitsijna dokumentatsija muzeju. 202 s.
2. Istorychnomu – 60. Juvileynyj litopys [Historical – 60. Anniversary Chronicle] (in Ukraine). Lutsk, 2006. 35 s.
3. Knyha vidhukiv vidviduvachiv Muzeju arkheolohiji [Book of reviews of visitors to the Museum of Archeology]. № 1. Fondy Muzeju arkheolohiji SNU im. Lesi Ukrayinky. (in Ukraine). 1979–2005/22. 104 s.
4. Knyha nadkhodzhen Muzeju arkheolohiji [Proceedings of the Museum of Archeology]. Fondy Muzeju arkheolohiji SNU im. Lesi Ukrayinky (in Ukraine). 2003. 78 s.
5. Chybyrak S., Miroshnychenko-Husak L. Spilni vystavkovi proekty Volynskogo krayeznavchoho muzeyu ta Muzeju etnografiji Volyni ta Polissya yak odyz iz sposobiv populyaryzatsiji fondovoji zbirky [Joint exhibition projects of the Volyn Regional Museum and the Museum of Ethnography of Volyn and Polissya as one of the ways to popularize the stock collection.]. *Druhiy Vseukrayynskiy Muzeynyj Forum*. Materialy naukovo-praktychnoyi konferentsiyi / V zahalnyi redaktsiyi L. O. Hriffena (in Ukraine). Pereyaslav-Khmelnyskiy, 2019. S. 257–259.